

ЗМ 2. Мова наукового дослідження

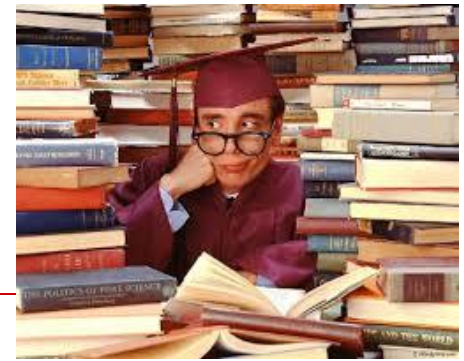
Мороз Лариса Володимирівна –
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін
Каб. 318

Тема 1. Науковий стиль у системі функціональних стилів української літературної мови

План

1. Загальна характеристика літературної мови та її функцій
 2. Критерії нормативності літературної мови
 3. Класифікаційні параметри функціональних стилів української літературної мови
-

ЗМ 2. Мова наукового дослідження

Предмет – ресурс, системні та функціональні характеристики наукового стилю української літературної мови, принципи і методи лінгвістичної роботи з науковими джерелами, текстами, їх жанровими модифікаціями

*Нації вмирають
не від інфаркту.
Спочатку їм відбирає мову*

Л. Костенко

1. Загальна характеристика літературної мови та її функцій

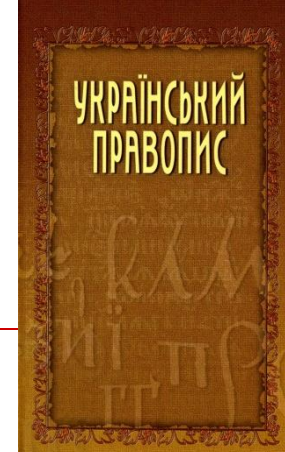
- **Державна мова** – це мова, за якою закріплений правовий статус, яка виконує функції (політичну, ідеологічну, правову, економічну тощо) не лише у внутрішній організації держави, а й в міжнародних стосунках
 - **Мовна політика** – сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи у певному напрямі
 - **Літературна мова** – це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей
 - Літературна мова реалізується в **усній і писемній формах**
-

Функції мови

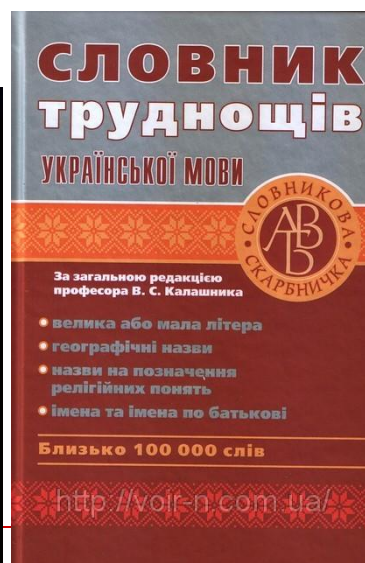
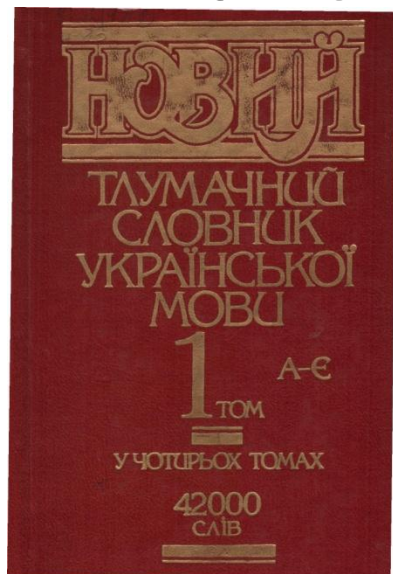

- Номінативна
 - Мислетворча
 - Гносеологічна (пізнавальна)
 - Експресивна (виражальна)
 - Волонітативна
 - Естетична
 - Культуроносна
 - Ідентифікаційна (об'єднуюча)
 - Магічно-містична (у заклинаннях, чаруваннях та ін. видах фольклору)
-

2. Критерії нормативності літературної мови

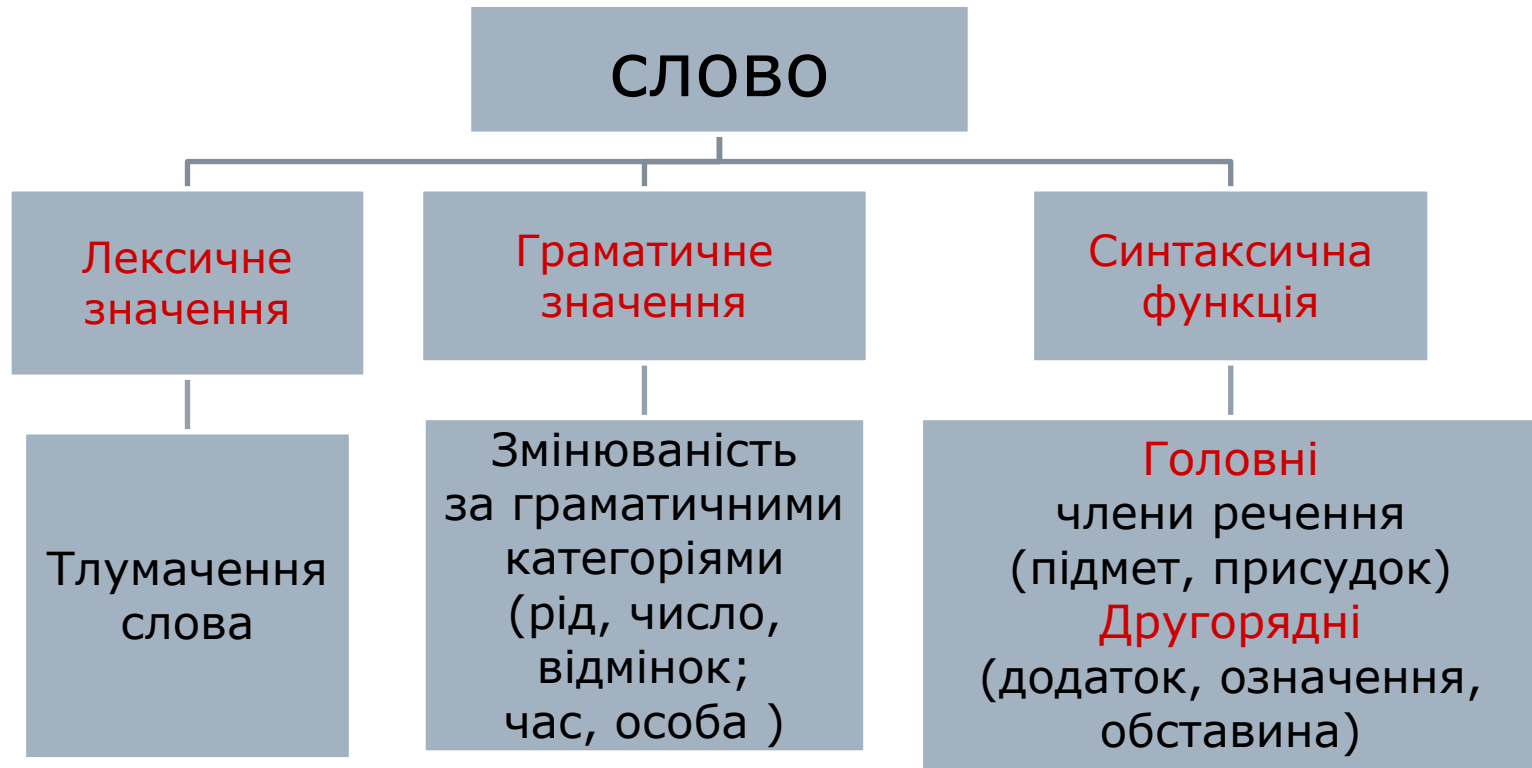

Норма літературної мови – це сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному і писемному мовленні

Слово – центральна функціонально-структурна одиниця мови

Усі інші елементи мови існують або для слова й у слові (фонеми та морфеми), або завдяки йому (речення)

Типи норм літературної мови

Норми літературної мови	Тлумачення норми	Приклади
Орфоепічні	вимова звуків і звукосполучень, наголошення слів	Позаочі, добродій, [к'іхт'і]
Орфографічні	написання слів	Пів'яблука, бриньчати, деренчати
Лексичні	слововживання	Будь-яке (а не <i>любє</i>) питання; наступна (а не <i>слідуюча</i>) зупинка
Стилістичні	відбір мовних елементів відповідно до умов спілкування	Серед проблем, якими займається колектив, чільне місце <u>займає</u> ... (посідає)
Граматичні	творення слів, уживання форм слів, побудова слів і речень	По містах і селах (а не <i>містам і селам</i>), згідно з наказом (а не <i>згідно наказу</i>)
Пунктуаційні	вживання розділових знаків	Це_ може_ й так, а_ може_ й ні.

3. Класифікаційні параметри функціональних стилів української літературної мови

Стиль (від франц. *style*, від лат. *stilus, stylus* – спочатку загострена паличка для письма, згодом – манера письма) – це функціональні різновиди загальнонаціональної мови, що відрізняються відбором типових мовних засобів залежно від мети та ситуації мовлення

Стилістика, лінгвостилістика – розділ мовознавства, що вивчає: а) закономірності існування та структурну організацію суспільно зумовлених різновидів мови – функціональних стилів; б) мовні одиниці з погляду додаткового експресивно-стильового забарвлення; в) цілеспрямований вибір мовних засобів, що відповідає стильовим і стилістичним нормам

(С.Я. Єрмоленко)

Ознаки стилю

- мета мовлення (регулювання стосунків, повідомлення, вплив, спілкування тощо)
 - сферу поширення і вживання (коло мовців)
 - характерні ознаки (форма реалізації)
 - система мовних засобів і стилістичних норм (лексика, фразеологія, граматичні форми, типи речень тощо)
-

Основні функціональні стилі української літературної мови

Назва стилю	Сфера функціонування	Жанри
Науковий	наука, техніка, освіта	дисертація, монографія, стаття, підручник, лекція, відгук, анотація
Офіційно-діловий	офіційно-ділові стосунки	закон, кодекс, статут, наказ, указ, оголошення, доручення, розписка, протокол, акт, інструкції, лист тощо
Публіцистичний	громадсько-політичне життя	виступ, нарис, публіцистична стаття, памфлет, фейлетон, дискусія
Художній	мистецтво слова	трагедія, комедія, драма, водевіль, роман, повість, поема, вірш, байка
Розмовний	побутові стосунки	

Ознаки наукового СТИЛЮ

Сфера поширення і вживання	НАУКА, ОСВІТА ПРИЗНАЧЕННЯ: ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Характерні ознаки	<ul style="list-style-type: none">☐ Узагальненість, абстрагованість, логічний характер тексту☐ Сміслова точність☐ Інформативна насиченість☐ Об'єктивність викладу☐ Відсутність образу☐ Прихована емоційність
Система мовних засобів і стилістичних норм	<ul style="list-style-type: none">☐ ТЕРМІНИ, СПЕЦІАЛЬНА ФРАЗЕОЛОГІЯ☐ СКЛАДНІ СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ПОВНІ РЕЧЕННЯ☐ ЛОГІЧНІСТЬ, ТОЧНІСТЬ, ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ВИКЛАДУ
Жанри	Дисертація, монографія, стаття, підручник, лекція, відгук, анотація, реферат, курсова робота, дипломна робота (проект)

Підстилі наукового стилю

- **власне науковий** - розрахований на фахівців
стиль монографій, наукових статей, рецензій,
наукових доповідей, дисертацій, курсових і
дипломних робіт, рефератів тощо
науково-технічний
науково-гуманітарний
 - **науково-навчальний** - стиль підручників,
лекцій, навчальних посібників
 - **науково-популярний** - використовується для
зрозумілого, доступного викладу наукової
інформації нефахівцям
стиль неспеціальних часописів, книг
-

Вправа. Визначте стиль тексту, спираючись на 4 критерії виділення стилів: сфера функціонування, мета, форма, мовні ознаки

Культура мови — це 1) сукупність комунікативних якостей літературної мови, що виявляються за різних умов спілкування відповідно до мети і змісту висловлювання; 2) удосконалення літературної мови й індивідуального мовлення, виявлення тенденцій мовного розвитку, реальне втілення у мовній практиці норм літературної мови; відповідна мовна політика у державі; 3) самостійна лінгвістична дисципліна, яка вивчає стан і статус норм літературної мови в певну епоху, а також рівень лінгвістичної компетенції мовних особистостей

(З підручника)

Вимоги до мовлення

Змістовним	Продумуйте тему і основну думку висловлювання; не пишіть (не говоріть) того, чого не розумієте
Послідовним	Говоріть зв'язано, логічно, за написаним або продуманим планом (тезами)
Багатим	Уникайте повторів, уникайте монотонності, однакової структури речень
Точним	Добирайте найбільш точні слова
Правильним	Дотримуйтесь норм української літературної мови

Текст як форма реалізації наукової діяльності

Текст – (від лат. *textus* – сплетіння, побудова, зв'язок) – це висловлювання (словесний відрізок мовлення), яке є сукупністю речень, має змістову і структурну завершеність

Ознаки тексту

- логічна послідовність викладу
- цілісність
- зв'язність
- структурна організація
- завершеність

Речення – це основна синтаксична одиниця, що є інтонаційно оформленим смисловим і граматичним цілим, яке виражає завершену думку

Засоби зв'язку тексту

- близькі за змістом слова (займенники, прислівники, числівники), лексичні і контекстуальні синоніми
студент - він, детальний – такий; 25 осіб – скільки, у тексті – там
- повторення слів «Стилістика (лінгвостилістика) - розділ науки про мову. Розрізняють стилістику загальну (її теорія і практика однаково стосується всіх літературних мов) і часткову, тобто стилістику певної окремої мови (української, російської тощо)»
- слова, що вказують на послідовність розгортання змісту:
 - ✓ з часовим значенням: *в той час, через кілька днів, пізніше*
 - ✓ з просторовим значенням: *з однієї сторони, праворуч, з одного боку*
 - ✓ вставні слова: *по-перше, отже, таким чином, як відомо*
- сполучники, частки, що виражають логічні відношення між висловлюваними думками: послідовність, причинність, протиставлення: *і, та, тому, але, лише*
- граматичний зв'язок між даним і новим – елементи тексту, з яких складається кожне речення – **лінійний зв'язок**.

Дане – тема, предмет висловлювання

Нове – основний зміст висловлювання «*Змушені нагадати Вам, що замовляли продукцію високої якості. Тому відмовляємося прийняти надіслані Вами товари, якість яких є дуже низькою».*
